



## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุดได้แก่ครอบครัว จนถึงหน่วยใหญ่ที่สุดคือประเทศ ในสังคมใหญ่ ๆ ที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นจำนวนมากนั้น ย่อมต้องมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นเพื่อจัดระเบียบการอยู่รวมกันให้มีความสงบเรียบร้อย มนุษย์จึงได้สร้างกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในยุคแรกสังคมมนุษย์เป็นสังคมเล็ก ๆ ความสัมพันธ์ในสังคมไม่มีความซับซ้อน ระบบการควบคุมสังคมก็เป็นไปอย่างเรียบง่าย มีลักษณะเป็นจารีตประเพณี ต่อมาเมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้น ความสัมพันธ์ในสังคมมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น การจัดระเบียบในสังคมเป็นไปได้ยาก กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ต้องมีความเข้มงวดเด็ดขาด จากจารีตประเพณีคลี่คลายวิวัฒนาการกลายเป็นกฎหมาย (สมยศ เชื้อไทย 2531 : 32)

กฎหมายนั้นได้มีการปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อการขยายตัวและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ยุค คือ (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2531 : 305-307)

1. ยุคกฎหมายชาวบ้าน ยุคกฎหมายชาวบ้านนี้เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี ซึ่งมนุษย์คล้อยตามกฎเกณฑ์เหล่านี้ด้วยความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและควรกระทำตาม ผู้ชี้ขาดตัดสินก็คือหัวหน้าเผ่าหรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ

2. ยุคกฎหมายของนักกฎหมาย ยุคนี้เริ่มขึ้นเมื่อสังคมมนุษย์ค่อยเจริญขึ้นและชุมชนใหญ่ขึ้น เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและเป็นกรณีเหมือนหรือคล้ายคลึงกับคดีที่เคยตัดสินไปแล้ว ก็จะตัดสินไปตามแนวเดิมหรือเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย และหากเป็นกรณีข้อพิพาทที่สลับซับซ้อนยากขึ้น ผู้ชี้ขาดตัดสินหรือผู้พิพากษาหรือนักกฎหมาย ก็จะต้องคิดหาหลักใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการตัดสิน

3. ยุคกฎหมายเทคนิค ยุคนี้เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงไปของสังคม มีการกำหนดกฎหมายขึ้นมาด้วยเหตุผลทางเทคนิคเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหนึ่ง หรือหลายอย่างเช่นกฎจราจร กฎหมายป่าไม้ กฎหมายที่กำหนดขึ้นมาเองนี้ เราเรียก ยุคกฎหมายเทคนิค

จากวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าในแต่ละยุคได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์และบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อจะใช้ในการปกครองสังคมหรือรัฐของตน และได้มีการศึกษาถ่ายทอดกันมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้เพื่อนำเอากฎหมายเหล่านั้นมาใช้ให้ถูกต้อง ซึ่งเรียกรวิชาที่ศึกษานิติศาสตร์ วิชากฎหมายหรือนิติศาสตร์นั้นมีการศึกษากันมาเป็นเวลานานนับพันปี สำหรับการศึกษากฎหมายในประเทศไทยนั้น ได้มีการศึกษากฎหมายตามแบบอย่างในต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าระพีพัฒนศักดิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นในปี พ.ศ. 2466 (ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย 2530 : (ก)) และได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมา จนเป็นการศึกษากฎหมายในคณะนิติศาสตร์ ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้

ขณะนี้การศึกษาวិชากรกฏหมายในประเทศไทยกำลังขยายตัวอย่างกว้างขวาง นอกจากจะมีการสอนวิชากรกฏหมายทุกระดับ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง และเนติบัณฑิตสภาแล้ว กรกฏหมายยังเป็นวิชาสำคัญในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รวมทั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเอกชนหลายแห่งก็เปิดสอนวิชากรกฏหมาย สำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการสอนถึงระดับปริญญาโท 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้จัดเตรียมที่จะเปิดสอนถึงระดับปริญญาโทเช่นกัน ซึ่งการศึกษากรกฏหมายนั้นจำเป็นต้องมีวรรณกรรมอันได้แก่หนังสือ วารสาร เอกสารต่าง ๆ ทางกรกฏหมาย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อนักกรกฏหมายในทุกวงการ ไม่ใช่เฉพาะนักศึกษากรกฏหมายเท่านั้น เพราะวรรณกรรมทางกรกฏหมายนั้นไม่เพียงแต่จะเป็นวัสดุอ้างอิงขั้นที่สองเท่านั้น แต่เป็นแหล่งของความรู้ความคิดเห็นและข้อเท็จจริง อันจะขาดเสียมิได้สำหรับบุคคลในวงการกรกฏหมาย (Price and Bitner 1953 : 1) และจากการสัมภาษณ์นักกรกฏหมายผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงการกรกฏหมายและบุคคลทั่วไป ที่ปรากฏในงานวิจัยของ ทศนา ถาวร (2514 : 75-86) ทำให้ทราบถึงทัศนะของบุคคลเหล่านั้นที่มีต่อวรรณกรรมทางกรกฏหมายและแหล่งสะสมวรรณกรรมทางกรกฏหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งดังกล่าวต่อการศึกษาวิชากรกฏหมาย และต่อนักกรกฏหมายในทุกสาขาอาชีพได้อย่างชัดเจน ดังเช่นความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์ จิตติ ตั้งศภทิพย์ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อาจารย์สง่า สันะสมิต ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน และอาจารย์ธานีินทร์ กรัยวิเชียร ต่างก็เห็นตรงกันว่าวรรณกรรมทางกรกฏหมายของไทยยังขาดแคลนอยู่มาก นักศึกษาต้องการตำราเรียนและนักกรกฏหมายอื่นๆ ต้องการหนังสือกรกฏหมายในแขนงของตน ซึ่งมีลักษณะกระต๊อครัด และสามารถค้นได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะตำราเรียนมีไม่เพียงพอ การ

เรียบเรียงตำราเรียนใหม่ ๆ มีน้อย และมักจะซ้ำกับหนังสือที่มีอยู่แล้ว สำหรับ  
 วรรณกรรมทางกฎหมายประเภทวารสารนั้น ทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่าวารสาร  
 ก็เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอย่างยิ่ง เพราะให้ความรู้และการคิดค้นใหม่ ๆ ทางวิชาการ  
 อย่างกว้างขวางและทันสมัยมากกว่าหนังสือ ในส่วนของแหล่งสะสมวรรณกรรมทาง  
 กฎหมายนั้น ห้องสมุดกฎหมายเป็นแหล่งสะสมวรรณกรรมทางกฎหมาย ที่มีความ  
 สำคัญและควรมีบทบาทอย่างมากต่อการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า ห้องสมุดควร  
 จัดหาสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าในสาขาวิชาต่าง ๆ ไว้ให้ครบ จัดเก็บเพื่อให้ผู้ใช้ได้ใช้โดย  
 สะดวก และมีบรรณารักษ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญ  
 ในการศึกษาค้นคว้า (ทัศนา ถาวร 2514 : 93 - 976)

จากแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้ทราบว่าบรรณารักษ์เป็นผู้ที่  
 มีบทบาทสำคัญในการที่จะต้องจัดหาสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าเพียงพอ และตรงกับความต้องการ  
 ของผู้ใช้ วิธีที่ช่วยให้บรรณารักษ์ทราบความต้องการของผู้ใช้นั้น ทำให้ได้  
 หลายวิธี เช่น การส่งแบบสอบถามแก่ผู้ใช้ห้องสมุด เพื่อทราบถึงการใชีวิต  
 ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ การศึกษาสถิติการยืมของห้องสมุด และสถิติการยืม  
 ระหว่างห้องสมุด การศึกษาจากบทวิจารณ์วารสารหรือคู่มือการคัดเลือก  
 วรรณกรรม และการศึกษาการใช้สิ่งพิมพ์ในห้องสมุดโดยการสังเกตการณ์ วิธีการ  
 เหล่านี้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด เช่นการศึกษาจากบทวิจารณ์หรือคู่มือนั้นมักขึ้นอยู่กับ  
 วิจารณ์ของบรรณารักษ์แต่เพียงฝ่ายเดียว การส่งแบบสอบถาม ผู้ใช้บางคน  
 อาจมิได้ตอบตรงตามความเป็นจริงนัก และมักต้องการให้ห้องสมุดบอกรับและ  
 จัดหาสิ่งพิมพ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งที่บางครั้งตนมิได้ใช้เลย อีกวิธีหนึ่ง  
 ซึ่งเป็นที่นิยมทั้งผู้ใช้และบรรณารักษ์ คือการศึกษาหรือการวิเคราะห์การอ้างถึง  
 งานเขียนต่าง ๆ เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวารสารหรือหนังสือในเนื้อหาวิชา  
 ที่ตนต้องการ (ประยงศรี พัฒนกิจจารุญ 2523 : 67) วิธีนี้ทำให้ผู้ใช้ได้พบ

ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ ที่ตรงกับความสนใจของตน และช่วยบรรณาธิการในการจัดหา  
 สิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์และตรงกับความต้องการในการใช้เข้าห้องสมุด ตลอดจน  
 สามารถใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณค่าสิ่งพิมพ์ที่มีในห้องสมุด เพราะสิ่งพิมพ์  
 ที่มีคุณภาพสูงมักได้รับการอ้างอิงมาก และในทางอ้อมเดียวกันสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการ  
 อ้างอิงมากมักจะได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีคุณภาพสูงเช่นกัน (McDonough  
 1975 : 93) นอกจากนี้การวิเคราะห์การอ้างอิงนั้นมักทำโดยมีข้อสรุปเบื้องต้นว่า  
 ก่อนจะมีการอ้างอิงเอกสารเรื่องใด ผู้ใช้อาจจะต้องใช้เอกสารเรื่องนั้นไม่มาก  
 ก็น้อย (Bath University 1977 : 2)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะทำการศึกษากการวิเคราะห์การอ้างอิงโดยเลือก  
 ศึกษาการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชานิติศาสตร์ เนื่องจากในประเทศไทยยัง  
 ไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน และจากทัศนะของนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวแล้ว  
 ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของวรรณกรรมทางกฎหมาย และแหล่งสะสมวรรณกรรมทาง  
 กฎหมาย ที่มีต่อนักศึกษากฎหมายในทุกแขนงวิชาชีพ ทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่าโดย  
 ความเป็นจริงแล้ว ผู้ใช้ซึ่งเป็นนักศึกษากฎหมายหรือนักกฎหมายในทุกแขนงวิชาชีพ  
 นั้น มีการใช้ทรัพยากรจากแหล่งสะสมวรรณกรรมอย่างไร ปริมาณการใช้มากน้อย  
 เพียงไร ขอบเขตเนื้อหาวิชาเน้นหนักไปทางด้านใด อายุของสิ่งพิมพ์ที่ใช้จะนิยม  
 ใช้เอกสารที่มีความทันสมัย คือเป็นสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์ออกมาใหม่ หรือใช้สิ่งพิมพ์ที่มีอายุ  
 เก่าแก่ย้อนหลังจากเวลาที่ค้นคว้าไปนานอาจเป็น 10 ปีขึ้นไป ภาษาของสิ่งพิมพ์  
 ที่ใช้ศึกษาค้นคว้าจะเป็นภาษาใดมาก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จะสะท้อนไปยัง  
 บรรณาธิการผู้ให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณาธิการห้องสมุดกฎหมายซึ่งเป็น  
 ผู้ให้บริการแก่ผู้ใช้กลุ่มนี้โดยเฉพาะ ต้องจัดหาวรรณกรรมทางกฎหมายหรือสิ่งพิมพ์  
 อันใดให้เพียงพอและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ดังนั้นผลจากการศึกษาในครั้งนี้  
 นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการของบรรณาธิการห้องสมุดกฎหมาย และต่อผู้ใช้  
 อย่างยิ่ง

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภท และความถี่ของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา และแหล่งผลิตของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

### สมมติฐานของการวิจัย

1. หนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์
2. สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มีอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป
3. สิ่งพิมพ์ภาษาไทยได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มากกว่าสิ่งพิมพ์ภาษาต่างประเทศ
4. สิ่งพิมพ์ที่ผลิตในประเทศไทยโดยหน่วยงานของราชการ ได้รับการอ้างอิงมากกว่าสิ่งพิมพ์ที่ผลิตในต่างประเทศและสิ่งพิมพ์ผลิตโดยเอกชน

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตรอบคลุมการอ้างอิงถึงสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในบรรณานุกรม และเชิงอรรถของวิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัย และคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2515-2533 จำนวน 438 เรื่อง

การที่นำเอาวิทยานิพนธ์จาก 2 สถาบันนี้เป็นประชากรในการศึกษา เพราะจากหลักสูตรการสอนของมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย ที่เปิดสอนวิชานิติศาสตร์ในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต มีเพียง 2 แห่งเท่านั้น คือ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีหลักสูตรการสอนลักษณะวิชาที่ใกล้เคียงกัน และนิสิตนักศึกษาจะต้องเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนี้ สำหรับการกำหนดวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2515 เป็นต้นไปนั้น เนื่องจากเป็นปีแรกที่มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต จากภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิตเป็นปีแรกเมื่อ พ.ศ. 2481 ซึ่งมีความแตกต่างในช่วงเวลาถึง 34 ปี ดังนั้นจึงได้กำหนดปีการศึกษา 2515 เป็นปีเริ่มต้น และสำหรับการกำหนดวิทยานิพนธ์ถึงปีการศึกษา 2533 นั้น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ได้ทำการวิจัย

ประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รายงานวิจัย รายงานประจำปี วัสดุที่ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ จุลสาร เอกสารอัดสำเนา เอกสารระหว่างประเทศ ประมวลกฎหมาย และ คำนีพากษาฎีกา

เหตุผลที่ต้องจำแนกคำพจนานุกรมออกเป็นประเภทของสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่ง เพราะคำพจนานุกรมเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องใช้งานเขียนทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ บทความ งานวิจัย หรืออื่นๆ คำพจนานุกรมนี้อาจปรากฏในสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆก็ได้ และลักษณะที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์นำมาอ้างอิงในวิทยานิพนธ์นั้น จะนำมาอ้างอิงเฉพาะตัวเลขของคำพจนานุกรมเท่านั้น จึงไม่สามารถกำหนดได้ว่าเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด ผู้วิจัยจึงได้แยกคำพจนานุกรมออกเป็นสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ วารสาร เอกสารและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างเกณฑ์และแบบฟอร์มการวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการวิจัย
3. ศึกษาการอ้างอิง ที่ปรากฏในบรรณานุกรมและเชิงอรรถ ของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จำนวน 438 เรื่อง
4. วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีทางสถิติ ได้แก่
  - การแจกแจงความถี่  $f$
  - การหาค่าร้อยละ โดยใช้สูตร  $P = \frac{f}{n} \times 100$
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ



### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการใช้สิ่งพิมพ์ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ ในด้านประเภท ความถี่ ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษาและแหล่งผลิตของสิ่งพิมพ์ที่ใช้
2. เป็นแนวทางให้บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมาย ในการพัฒนาการดำเนินงานในการจัดหาและให้บริการสิ่งพิมพ์ ให้สอดคล้องกับการใช้และความต้องการของผู้ใช้
3. เป็นแนวทางสำหรับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่จะเปิดสอนสาขาวิชานิติศาสตร์ในการจัดหาสิ่งพิมพ์ที่เป็นประโยชน์เข้าห้องสมุด

### คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์การอ้างอิง หมายถึง การศึกษาสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ ในด้านประเภท ความถี่ ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา และแหล่งผลิตของสิ่งพิมพ์

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การอ้างอิง หึ่งงานวิจัยในประเทศไทย และงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่าแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ทุกประเภท
2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสาร

## งานวิจัยในประเทศไทย

### 1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างถึงสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างถึงสิ่งพิมพ์ ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างถึงในกลุ่มนี้ ซึ่งมีจำนวน 11 เรื่อง ในจำนวนนี้มีงานวิจัย 7 เรื่อง ที่วิเคราะห์การอ้างถึงโดยใช้วิทยานิพนธ์เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ ซึ่งได้แก่งานวิจัยต่อไปนี้

จารุพร สัทธาธิก (2515) เรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดเพื่อการวิจัยในประเทศไทย ซึ่งวิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการศึกษา จำนวน 150 เล่ม

ไพสิน ไชยเสนะ (2516) เรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือและห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา 2510-2515 ซึ่งวิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ทางการศึกษา ปีการศึกษา 2510-2515 จำนวน 133 เล่ม

ศจี จันทวิมล (2519) วิจัยเรื่องปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย ในสาขาวิชาการปกครอง วิชาการสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างถึงวิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 133 เล่ม

เปรมวัลย์ วาริธ (2520) เรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยชั้นปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2510-2517 ซึ่งวิเคราะห์การอ้างถึงวิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในระหว่างปีการศึกษา 2510-2517 จำนวน 172 เล่ม

อารีย์ ชื่นวัฒนา (2524) เรื่องการวิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ที่มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ได้วิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ที่มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2508-2522 จำนวน 31 เล่ม

พรพรรณ โพธิ์แก้ว (2526) เรื่อง การวิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ได้วิเคราะห์การอ้างถึงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2511-2524 จำนวน 89 เล่ม

กมลรัตน์ คัดท์เกยูร (2528) เรื่อง การวิเคราะห์การอ้างถึงในวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาชั้นปริญญาโทบัณฑิต และงานวิจัยของอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิเคราะห์การอ้างถึงในวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาชั้นปริญญาโทบัณฑิต และงานวิจัยของอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2526 จำนวน 187 เรื่อง

ส่วนงานวิจัยอีก 4 เรื่องศึกษาโดยใช้เอกสารอื่นเป็นหน่วยในการศึกษา ได้แก่

จินตนา กระแสชัย (2524) เรื่องปัญหาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการเขียนตำราของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก โดยวิเคราะห์การอ้างถึงในตำราของคณาจารย์ ในคณะศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521-2523 รวม 116 เล่ม

มุกดา ชื่อมาก (2526) เรื่องการวิเคราะห์การอ้างถึงในเอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร โดยได้วิเคราะห์การ

อ้างอิง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ตั้งแต่  
 รุ่นที่ 19 ประจำปีการศึกษา 2519-2520 จนถึงรุ่นที่ 23 ประจำปีการศึกษา  
 2523-2524 จำนวน 331 เล่ม

วรนุช สุนทรวิณิต (2528) เรื่องการวิเคราะห์การอ้างอิงในเอกสาร  
 การสอนชุดวิชาแบบบูรณาการของสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-  
 ธรรมมาธิราช โดยได้วิเคราะห์การอ้างอิงในเอกสารการสอนชุดวิชา สาขาวิชา  
 ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตั้งแต่ภาค 1 ปีการศึกษา 2523  
 ถึงภาค 2 ปีการศึกษา 2526 จำนวน 36 ชุดวิชา เพื่อศึกษาขอบเขต เนื้อหาวิชา  
 อายุ และภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง

พรพรรณ เลาลักษณ์เลิศ (2528) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏใน  
 วารสารทางสังคมศาสตร์ 7 รายการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2526 รวมทั้งสิ้น  
 170 บทความ โดยวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในเชิงอรรถท้ายหน้าหรือรายการ  
 อ้างอิงท้ายบทความ

จากงานวิจัย จำนวน 11 เรื่อง สรุปผลที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

1. ในด้านเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงนั้น ปรากฏผลตรงกันว่า  
 สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดนั้น มีขอบเขตเนื้อหาในขอบเขตวิชาที่ทำการวิจัย  
 เช่นงานวิจัยของอารีย์ ชื่นวัฒนา พบว่าเนื้อหาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ  
 สารนิเทศศาสตร์ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด งานวิจัยของพรพรรณ โพธิ์แก้ว พบว่า  
 สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดมีเนื้อหาทางด้านสังคมศาสตร์ เช่นเดียวกับงานวิจัย  
 ของ พรพรรณ เลาลักษณ์เลิศ ซึ่งพบว่าสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด มีเนื้อหา  
 ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา และงานวิจัยของกมลรัตน์  
 ดันต์เกตุร จารุพร สัทธาริก โพลิน ไชเสนะ ศจี จันทวิมล เบรมวัลย์ วาริธร

มุกดา ชื่อมาก จินตนา กระแสชัย และวรนุช สุนทรวิณิต ปรากฏผลตรงกันว่า สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดนั้นมีขอบเขตเนื้อหาในขอบเขตวิชาที่ทำการวิจัย

2. ในด้านประเภทของสิ่งพิมพ์นั้น พบว่างานวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์ อ้างถึงสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารมากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น เช่นงานวิจัยของ กมลรัตน์ ตัณฑ์เกตุร พบว่าวารสารเป็นเอกสารที่ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอ้างอิงมากที่สุด ในขณะที่งานวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อ้างถึงสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น เช่นงานวิจัยของ จารุพร สัทธาธิก ไพลิน ไชยเสนะ ศจี จันทวิมล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพรพรรณ เลาลักษณ์เลิศ พบว่าหนังสือเป็นเอกสารที่ผู้เรียบเรียงอ้างอิงมากที่สุดและวารสารเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงในอันดับรองลงมา ส่วนพรพรรณ โพธิ์แก้ว พบว่าวารสารเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงเป็นอันดับสาม รองจากรายงานการวิจัย และหนังสือ มุกดา ชื่อมาก และจินตนา กระแสชัย พบว่าวารสารเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงเป็นอันดับที่สามเช่นกัน แต่สิ่งรัฐบาลเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

3. สำหรับภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิง ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ตารา และรายงานการวิจัยนั้น ผลการวิจัยของ จารุพร สัทธาธิก ไพลิน ไชยเสนะ อารีย์ ชื่นวัฒนา พรพรรณ เลาลักษณ์เลิศ พรพรรณ โพธิ์แก้ว และกมลรัตน์ ตัณฑ์เกตุร พบว่าสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากกว่าสิ่งพิมพ์ภาษาไทย ส่วนงานวิจัยของ ศจี จันทวิมล เบรมวัลย์ วาจิธร จินตนา กระแสชัย และมุกดา ชื่อมาก พบว่าสิ่งพิมพ์ภาษาไทยได้รับการอ้างอิงมากกว่าสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรนุช สุนทรวิณิต ที่พบว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่ใช้สิ่งพิมพ์ภาษาไทยมากกว่าสิ่งพิมพ์ภาษาต่างประเทศในการเขียนตำรา

4. ในการศึกษาเรื่องอายุของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงนั้น พบว่า งานวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์อ้างอิงถึงสิ่งพิมพ์ใหม่ในช่วงอายุไม่เกิน 5 ปี เช่นงานวิจัยของกมลรัตน์ ตัดท่เกยูร พบว่าสิ่งพิมพ์ในช่วงอายุ 0-5 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ในขณะที่งานวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ อ้างอิงสิ่งพิมพ์ที่เก่ากว่า เช่นงานวิจัยของวรนุช สุนทรวินิต ไพสิน ไชยเสนะ พบว่าสิ่งพิมพ์ในช่วงอายุ 6-10 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

#### 1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสาร

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสาร มีอยู่ 4 เรื่อง ได้แก่

พูนสุข บริวัตรวรวิมล (2526) เรื่อง การวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ โดยวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารที่ปรากฏในเชิงอรรถ 2,662 รายการ ของวิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2513-2524 จำนวน 344 เล่ม

กิ่งแก้ว วัฒนาเดชาพร (2528) เรื่อง การวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2516-2526 รวมทั้งสิ้น 198 เล่ม

นฤมล รักษาสุข (2528) เรื่องการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในเอกสารการสอนชุดวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในเอกสารการสอนชุดวิชา ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารที่ปรากฏในบรรณานุกรม หรือเชิงอรรถ หรือหนังสือประกอบการค้นคว้าหรือแหล่งที่มาของเอกสารการสอนชุดวิชา 8 สาขาวิชา ที่ผลิตตั้งแต่ภาค 1 ปีการศึกษา 2523 จนถึง ภาค 2 ปีการศึกษา 2526 รวมจำนวน 79 ชุดวิชา

ฉวีวรรณ สุวรรณรัฐ (2529) เรื่อง การวิเคราะห์การอ้างอิงวารสาร ในบทความที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศ โดยอาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในบทความวิจัยที่เขียนขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ โดยอาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในช่วงปี ค.ศ. 1980-1985 จำนวน 327 บทความ

จากงานวิจัยจำนวน 4 เรื่องดังกล่าว ปรากฏผลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

1. ในด้านเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงนั้น ผลของการวิจัย
- 2 เรื่อง ปรากฏผลตรงกันว่า วารสารที่มีขอบเขตเนื้อหาวิชาในเรื่องที่ศึกษาจะได้รับการอ้างอิงมากที่สุด โดย พูลสุข บริวัตรวรวิชัย พบว่าบทความวารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ในขณะที่กิ่งแก้ว วัฒนา-เดชาพร พบว่าวารสารที่มีขอบเขตเนื้อหาในหมวดหมู่ย่อยเภสัชกรรมและเภสัชวิทยาได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ส่วนนฤมล รักษาสุข พบว่าวารสารที่มีขอบเขตเนื้อหาวิชาหมวดเศรษฐศาสตร์ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด และฉวีวรรณ สุวรรณรัฐ พบว่าวารสารที่มีขอบเขตเนื้อหาวิชาชีวเคมีได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

2. สำหรับอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้น ปรากฏผลตรงกันทั้ง 4 เรื่อง ว่าวารสารใหม่ ๆ ที่อยู่ในช่วงอายุ 0-5 ปี จะได้รับการอ้างอิงมากที่สุด โดยกึ่งแก้ว วัฒนาเดชาพร พบว่าวารสารในช่วงอายุ 0-5 ปี จะได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ทั้งในวิทยานิพนธ์และรายงานวิจัย

3. ส่วนภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้น พูลสุข บริวัตรวรวิจิตร วัฒนวรรณ สุวรรณรัฐ และกึ่งแก้ว วัฒนาเดชาพร ได้ผลการวิจัยตรงกันว่าวารสารภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากกว่าวารสารภาษาไทย ในขณะที่นฤมล รักษาสุข พบว่าวารสารภาษาไทยได้รับการอ้างอิงมากกว่าวารสารภาษาอังกฤษ ในอัตราส่วนร้อยละ 69.94 : 33.06

#### งานวิจัยในต่างประเทศ

##### 1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ทุกประเภท มีงานวิจัยที่น่าสนใจดังนี้

งานวิจัยของ Earle and Vickery (1969 : 123-141) เรื่อง Social Science Literature Use in the U.K. as Indicated by Citations ซึ่งได้ทำการศึกษาการใช้วรรณกรรมทางสังคมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร โดยการวิเคราะห์การอ้างอิงของสิ่งพิมพ์ทุก ๆ รายการที่ 10 จาก British National Bibliography ปีค.ศ. 1965 และ Toase Guide to Current British Periodicals ปี ค.ศ. 1965



Fletcher (1972) เรื่อง A View of the Literature of Economics ได้วิเคราะห์การอ้างอิงของวารสารทางเศรษฐศาสตร์ 9 รายการ ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1950 จำนวน 303 บทความ

Bounghman (1974) เรื่อง Structural Analysis of the Literature of Sociology ได้วิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรม และเชิงอรรถ ของบทความในวารสารทางด้านสังคมวิทยา ที่นำมาทำดัชนีใน Social Sciences and Humanitis Index จำนวน 446 เรื่องจากวารสาร 71 รายการ

Popovich (1978) เรื่อง The Characteristics of the Collections for Research in Business Management ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ จำนวน 31 เล่ม เป็นวิทยานิพนธ์ที่เสร็จสมบูรณ์ระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1974 ของ School of Management State University of New York at Buffalo จำนวน 13 เล่ม อีก 18 เล่ม เป็นวิทยานิพนธ์ของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยซึ่งสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953-1974

Al Dosary (1987) เรื่อง The Relationship Between Research Approach and Citation Behavior of Political Scientists ได้วิเคราะห์การอ้างอิงงานวิจัยในสาขาวิชารัฐศาสตร์ โดยศึกษาจากบทความ จำนวน 204 บทความ จาก International Political Science Absercts (1983) เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชา ประเภทของสิ่งพิมพ์ อายุ และภาษา สิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการอ้างอิง

McCain (1987) เรื่อง Citations Patterns in History of Technology ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงจากบทความที่เกี่ยวข้องกับประวัติ

และพัฒนาการทางเทคโนโลยี จำนวน 27 บทความ ที่ปรากฏใน Technology and Culture ในช่วงปี ค.ศ. 1967-1977 เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา และประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ใช้อ้างอิง

จากงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏผลที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

1. ในด้านประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้น พบว่างานวิจัยในสาขาวิชาที่ต้องการข้อมูลใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง เช่นในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ อ้างถึงวารสารมากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ซึ่ง Popovich ได้อธิบายไว้ในงานวิจัยว่า จากการที่วารสารได้รับการอ้างอิงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสาขาวิชาบริหารธุรกิจใช้ข้อมูลใหม่ ๆ เพื่อการวิจัยมาก วารสารจึงเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนในสาขาวิชาที่ไม่ต้องใช้ข้อมูลที่ใหม่มากนัก จะอ้างอิงหนังสือมากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น เช่นงานวิจัยของ McCain พบว่า 65 % ของการอ้างอิงทั้งหมดเป็นหนังสือ

2. ในด้านขอบเขตเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิง ผู้วิจัยทุกคนพบว่ามักจะอ้างอิงสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาในขอบเขตวิชาของตน หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ โดย Earle and Vickery พบว่าส่วนใหญ่สาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มักจะอ้างอิงสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาในขอบเขตวิชาของตน หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ AlDosary พบว่าสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด McCain พบว่ามีการอ้างอิงสิ่งพิมพ์ในสาขาประวัติและพัฒนาการทางเทคโนโลยีและสาขาที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ในขณะที่ Popovich พบว่าสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาทางด้านเศรษฐศาสตร์ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

3. สำหรับอายุของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้น จะแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละสาขาวิชา โดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5-10 ปี โดย ALDosary พบว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในช่วง 6-7 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ในขณะที่ McCain พบว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในช่วง 10 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด สำหรับสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารนั้น พบว่าวารสารใหม่ ๆ จะได้รับการอ้างอิงมากกว่าวารสารปีเก่า ๆ จากงานวิจัยของ Earle and Vickery พบว่า อายุโดยเฉลี่ยของวารสารทางสังคมศาสตร์คือ 6 ปี ในขณะที่ Fletcher ซึ่งวิเคราะห์การอ้างอิงบทความในวารสารทางเศรษฐศาสตร์โดยตรง พบว่าวารสารส่วนใหญ่ที่ได้รับการอ้างอิงมีอายุไม่เกิน 5 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Popovich ที่พบว่าวารสารส่วนใหญ่ซึ่งได้รับการอ้างอิงในบทความวารสารทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์และในวิทยานิพนธ์ยุคปฏิวัติ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มีอายุในช่วงเวลา 5 ปี

4. ภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมาก ส่วนใหญ่แล้วภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงมากในงานเขียนเรื่องหนึ่ง ๆ จะเป็นภาษาเดียวกับงานเขียนเรื่องนั้น ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษทุกเรื่องต่างรายงานผลตรงกันว่าสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

5. ประเภทของสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิง มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพียงเรื่องเดียวที่ศึกษา คืองานวิจัยของ Popovich ซึ่งแบ่งประเภทของสำนักพิมพ์ออกเป็น 4 ประเภท คือ สำนักพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อการค้าสมาคม หน่วยงานรัฐบาล และมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า สิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เพื่อการค้าได้รับการอ้างอิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สมาคมมหาวิทยาลัย และหน่วยงานรัฐบาล ตามลำดับ

## 2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างถึงวารสาร

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การอ้างถึงวารสาร โดยตรงในต่างประเทศมีเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่งานวิจัยต่อไปนี้

Chambers and Healey (1973) เรื่อง Journal Citations in Master's Theses : One Measurement of a Journal Collection ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างถึงวารสารในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษ จำนวน 112 เล่ม และสาขาวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 56 เล่ม ของมหาวิทยาลัย Rhode Island ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959-1968 เพื่อศึกษารายชื่อและวารสาร ความถี่ และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างถึง โดยนำมาเปรียบเทียบกับวารสารที่ห้องสมุดมี

Omoruyi (1978) เรื่อง Social Science Dissertations : Characteristics of Bibliographic Citations ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างถึงบทความวารสาร ในวิทยานิพนธ์ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย Ibadan ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965-1970 จำนวน 18 เล่ม เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่ อายุ ภาษา และประเทศที่ผู้ผลิตวารสารได้รับการอ้างถึง

McCain และ Bobick (1981) เรื่อง Patterns of Journal Use in a Department of Library : A Citation Analysis โดยได้ศึกษาการใช้วารสารของอาจารย์และนักศึกษา ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัย Temple โดยวิเคราะห์การอ้างถึงจากสิ่งพิมพ์และงานวิจัยของอาจารย์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จำนวน 153 เล่ม เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่ และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างถึง

Griscom (1983) เรื่อง Periodical Use in a University

Music Library : A Citation Study of Theses Dissertation Submitted to the Indiana University School of Music From 1975-1980 ได้วิเคราะห์การอ้างถึงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาดนตรี ของมหาวิทยาลัย Indiana จำนวน 67 เล่ม ตั้งแต่ปีค.ศ. 1975-1980 เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างถึง

Hardesty และ Oltmanns (1989) เรื่อง How Many Psychology Journals are Enough? A Study of the Use of Psychology Journals by Undergraduates ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างถึงการใช้วารสาร ในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาจิตวิทยา ของนักศึกษามหาวิทยาลัย Indiana และมหาวิทยาลัย DePauw ตั้งแต่ปีค.ศ.1974-1980 จำนวนทั้งสิ้น 105 ชื่อเรื่อง

ผลการวิจัยของงานทั้ง 5 เรื่องดังกล่าวปรากฏดังนี้คือ

1. ในด้านความถี่ของวารสารที่ได้รับการอ้างถึง Chamber และ Healey พบว่าวารสารได้ตีพิมพ์การอ้างถึง 2,198 ครั้ง ในจำนวนการอ้างถึงทั้งหมด 7,027 ครั้ง จากวารสาร 506 รายการ ในขณะที่ Omoruyi พบว่ามีการอ้างถึงบทความ 825 บทความ จากวารสาร 203 รายการ ส่วน McCain และ Bobick พบว่าวารสารได้รับการอ้างถึง 3,739 ครั้ง 336 รายการ จากจำนวนการอ้างถึงทั้งหมด 10,155 ครั้ง Griscom พบว่ามีการอ้างถึงวารสาร ร้อยละ 30 ของรายการอ้างถึงทั้งหมด และ Hardesty และ Oltmannes พบว่ามีการอ้างถึงวารสารที่ซ้ำ 2 ครั้งขึ้นไป 38 รายการ จาก 200 รายการ สำหรับมหาวิทยาลัย Indiana และ 42 รายการ จาก 200 รายการ สำหรับมหาวิทยาลัย DePauw

2. อายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง จากผลงานวิจัยทั้ง 5 เรื่อง พบว่า อายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงแตกต่างกันดังนี้ Chambers และ Healey พบว่าวิทยานิพนธ์ทางการศึกษา อ้างถึงวารสารตั้งแต่ปี ค.ศ.1900 เป็นต้นมา ส่วนวิทยานิพนธ์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ อ้างถึงวารสารเก่ากว่านั้น คือก่อน ปี ค.ศ. 1900 ในขณะที่ Omoruyi และ McCain และ Bobick พบว่าอายุโดยเฉลี่ยของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงคือ 9 ปี และ 8 ปี ตามลำดับ สำหรับ Griscom พบว่าจำนวนร้อยละ 43 ของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง เป็นวารสารที่มีอายุตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีอัตราการใช้อ้างอิงวารสารเก่าสูงมาก และ Hardesty and Oltmans พบว่าวารสารที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด

3. ภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง จากงานวิจัยของ Onoruyi พบว่าบทความวารสารภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ส่วนงานวิจัยเรื่องอื่นมิได้ศึกษาถึงภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง เนื่องจากมุ่งศึกษาเฉพาะอายุ และรายชื่อวารสารเป็นสำคัญ

4. แหล่งที่ผลิตวารสาร Omoruyi พบว่าวารสารที่ได้รับการอ้างอิงผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและในรัสเซีย มากที่สุด

5. การเปรียบเทียบวารสารที่ได้รับการอ้างอิงกับวารสารที่ให้บริการอยู่ในห้องสมุด Chambers และ Healey ได้เปรียบเทียบรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงรายชื่อวารสารที่มีอยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย Rhode Island พบว่าจากจำนวนวารสารที่ได้รับการอ้างอิง 506 ชื่อ มีอยู่ในห้องสมุด 318 ชื่อ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยและต่างประเทศ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ประเภทของสิ่งพิมพ์นั้น งานวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีการอ้างถึงหนังสือมากกว่าวารสาร ในขณะที่สาขาวิทยาศาสตร์ มีการอ้างถึงวารสารมากกว่าหนังสือและสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ

2. ขอบเขตเนื้อหาของวิชาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึง พบว่ามักจะอ้างถึงสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาในขอบเขตวิชาของงานที่ เรียบ เรียงและขอบเขตเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง

3. สำหรับอายุของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึงนั้น จะแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละสาขาวิชา โดยในสาขาวิทยาศาสตร์จะอ้างถึงสิ่งพิมพ์ใหม่ๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5-10 ปี ในขณะที่สาขาสังคมศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์ จะอ้างถึงสิ่งพิมพ์ที่มีอายุมากกว่า โดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 6-10 ปี

4. ภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึง ส่วนใหญ่แล้วภาษาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึงมากในงานเขียนเรื่องหนึ่ง ๆ จะเป็นภาษาเดียวกับงานเขียนเรื่องนั้น ๆ

5. แหล่งผลิตของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึง จากงานวิจัยของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ บ่งชี้ว่ามีการศึกษาอยู่เพียงเรื่องเดียว คืองานวิจัยของ Popovich และพบว่าสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เพื่อการค้าได้รับการอ้างถึงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สมาคม มหาวิทยาลัย และหน่วยงานรัฐบาลตามลำดับ